

Катеринчук К.В., кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридично-психологічного факультету НАВС

Дискусійні питання щодо встановлення груп подвійної форми вини

Кримінальний кодекс України (далі - КК) в статтях 23 - 25 дає визначення вини та її формам, але в теорії кримінального права іноді виникають дискусії, щодо груп (видів) подвійної (складної, складеної, змішаної, комбінованої) вини. Так, О.О. Бахучинська до першої групи відносить злочини за змістовними характеристиками та формою закріплення суспільно небезпечних наслідків у диспозиціях відповідних статей. Це злочини не зі «змішаною» формою вини, а з «класичною» подвійною виною у кваліфікованих складах умисних злочинів двох типів: до першого типу

відносяться злочини, основний склад яких є матеріальним і прямий наслідок якого виступає конститутивною ознакою, а в ролі кваліфікуючої ознаки виступає більш тяжкий наслідок (так званий похідний); при цьому психічне ставлення суб'єкта до прямого наслідку характеризується лише умислом, а до похідного - необережністю (наприклад частина друга ст. 121 КК України). Друга група, за особливостями психічного ставлення до діяння та наслідків таких злочинів. До неї відносяться злочини, передбачені статтями, в яких основний юридичний склад є формальним, а кваліфікований включає в себе певні наслідки, як правило тяжкі, до спричинення яких суб'єкт ставиться необережно (наприклад, статті 139, 265 КК України) [1].

Брайнін Я., Король Н., розрізняють також два різновиди складної вини, у яких одна тяжіє до умислу, друга - до необережності. Умисне тяжке тілесне ушкодження, що призвело з необережності до смерті потерпілого (ч. 2 ст. 121 КК) не може бути охарактеризований як умисний, оскільки наслідок, за яким він кваліфікується, заподіюється необережно, або як лише необережний, оскільки тяжке тілесне ушкодження заподіюється умисно [2].

До злочинів зі змішаною формою вини А.О. Пінаєв відносить: 1) злочини, склади яких враховують сукупність іншого правопорушення та злочину; 2) злочини, спільним для яких є те, що вони складаються із іншого правопорушення та наслідку, який сам по собі, не будучи пов'язаний з іншим правопорушенням, самостійного складу не утворює. Останні поділяються на дві групи: а) зі складами, у яких інше правопорушення (діяння), якщо взяти його ізольовано, вчиняється лише умисно, а до наслідків ставлення особи може бути в одних конкретних випадках умисним, а в інших - необережним (ст. 364 КК України); б) зі складами, у яких інше правопорушення (діяння), будучи взятим окремо, в одних конкретних випадках може бути умисним, а в інших - необережним, наслідки ж передбачають лише необережність (ч. 2 ст. 281 КК України) [3].

М.І. Хавронюк виділяє такі чотири види злочинів зі змішаною формою вини:

1) психічне ставлення до діяння характеризується прямим умислом, а до наслідків - необережністю; 2) психічне ставлення до діяння характеризується прямим умислом, а до наслідків - умислом або необережністю;

3) психічне ставлення до діяння характеризується умислом або необережністю, а до наслідків - необережністю;

4) психічне ставлення до діяння характеризується прямим умислом, а до наслідків - прямим або непрямим умислом [4].

Теорія кримінального права також виділяються наступні групи «деліктів». До першої групи можна віднести делікти, що мають ознаки одиничних ускладнених злочинів, які йменуються «складені». Формула суб'єктивного змісту в них може бути записана як "умисел + необережність". Такі злочини завжди характеризуються 2-ма різними формами вини - умислом до проміжного наслідку й необережністю до наслідків похідних. До цієї групи злочинів належать: умисне тяжке тілесне ушкодження ... , якщо

воно спричинило смерть потерпілого (ч.2 ст. 121 КК) та інші подібні склади. Оскільки вони становлять собою враховану законодавцем ідеальну сукупність 2-х (або більше) злочинів, а їх суб'єктивна сторона, як уже зазначалося, завжди характеризується 2-ма різними формами вини, то для визначення таких випадків, на наш погляд, найбільш прийнятним є застосування категорії «злочини з подвійною формою вини». Вона одночасно відбиває як їх конструктивні особливості - те, що 2 (або більше) злочини поєднані законодавцем у межах одного складу, так і особливі властивості їх суб'єктивної сторони - ознаки 2-ох різних форм вини.

Другу групу складають делікти, у яких психічне ставлення винного до похідного наслідку може характеризуватися як умисною, так і необережною формою вини. Так, сюди можна віднести такий злочин, як доведення особи до самогубства або до замаху на самогубство, що є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до протиправних дій або систематичного приниження її людської гідності (ст. 120 КК). До цієї ж групи діянь слід віднести й ті, в яких в межах одного складу законодавець об'єднує адміністративний делікт і злочин (ст. 286 КК).

До третьої групи нами розглядуваних, деліктів можна віднести злочини з альтернативно викладеними похідними наслідками, які можуть наставати одночасно. Це випадки, коли суспільно небезпечне діяння здатне породжувати відразу 2, 3 або більше видів похідної шкоди. При цьому окремі наслідки можуть утворювати собою самостійні злочини, інші ж - ні. До того ж щодо одних наслідків психічне ставлення винного може характеризуватися формою вини умисною, щодо інших - необережною (прямий умисел + непрямий умисел + один із видів необережності). Така ситуація зустрічається при вчиненні діяння, передбаченого частинами 2 і 3 ст. 277 КК [5].

Список використаних джерел

1. Бахуринська О.О. Особливості змісту вини у злочинах проти безпеки виробництва / О.О. Бахуринська // «Вісник Вищої ради юстиції» № 2 (10) 2012. - С. 87 - 98.
2. Брайнін Я., Король Н. Складна форма вини в радянському кримінальному праві / Я. Брайнін, Н. Король // Радянське право. - 1976. - № 2 - С. 87 - 91.
3. Пинаев А.А. Уголовное право Украины. Общая часть. / А.А. Пинаев. - Х.: Харьков юридический, 2005. - 664 с., с. 165-176.
4. Хавронюк М.І. Злочини зі складною виною у Кримінальному кодексі України / М.І. Хавронюк // Підприємництво, господарство і право. - 2003. - № 3. - С. 9-17.
5. Шевченко Є. В. До питання змісту і співвідношення понять "змішана", "подвійна" і "складна форма вини" в кримінальному праві / Є. В. Шевченко // Проблеми законності. - 2011. - Вип. 115. - С. 104-113. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pz_2011_115_16.pdf